Мы бідны, уяк з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не даймe здоптати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)

ISSN 1508-5104
DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ
STOWARZYSZENIE LEMKÓW
LEMKO ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК * РІК XX. Нр 4 (103) ЛИПЕЦ – СЕРПЕНЬ 2008 * КРЕНИЦЯ – ЛІГНИЦЯ

Лемківскій Ансамбль Пісні і Танця „Ластівочка”
такой з креницкого Бієнале
кличе Вас
на Лемківску Ватру в Михалові – на 1-2 серпня 2008

Бесіда

Часопис Головного Заряду Стоваришыня Лемків

выходит од 1989 рока

посвячений збережыню історіі, культуры і языка Лемків

інформуючий о жытю нашой і братніх нам суспільности

плекаючий вірні надіі прадідів і вітців

В *Бесіді* почуеш смак рідного слова, такого, як передати го треба твоім дітям і внукам

Буд спілучастником і спілтворцьом *Бесіды*, бесідуй з *Бесідом*

Бесідуй, рад, гвар, повідай! Товды ЛЕМ будеш собом І шанувати Тя будут Люде

Чытай Бесіду Внуку і Діду!

Зышло нам так до вечера і нихто не вернул домів без малюваных яєц.

А за тыжден, на Великден, як пізрил до кошыків, та аж ся мінило в очах од тых кольорів – не было ани єдного, смутного без писанок, кошыка.

Галіна Малецка, *Запахло воском*, стор. 6

(...) Тема життя русинів-лемків є для Марії найближчою в усіх її важливих аспектах, нюансах, від розкішних етнографічних строїв до аналізу самого поняття історії, яка часто виявляється ключем до людських відносин. І в графіці, і в живописі присутня гармонія кольору і змісту. Її твори називають „ліричними" і „мелодійними", і це цілком справедливо.

Марія Магунь, *Лемковина в серці її...*, стор. 8

Заповіт Жанет Фучилы то примір любови і патріотызму до рідной землі і віры предків для Лемків прожываючых в ріжных краях сьвіта. То наука молодому поколіню Лемків як треба любити рідну землю, жебы по смерти хотіти там на вікы спочыти.

Петро Когут, *Патріотка Лемковины*, стор. 10

[П]онад вымірами чловечой адміністрациі, звучало найкрасше весняне, великоднє і велькє *Христос воскресе*. Оно годно двигнути во аді і на земли, аж і на земли гейбы во аді. Нас сьвітом попраных, подоптаных.

Петро Трохановскій, *V Бієнале мы одсвяткували*, ст. 12

І ту, акуратні ту, постановили оселити ся нашы – гнаны злым льосом, тяжком недольом – няньове, все жыючы тихом, а в протягу часу пригасаючом мысльом, же то не на долго, то лем часово.

Лука Сук, *Чмель. Ту останеме на долгы рокы*, стор. 17

Воєтила ю тота подорож в незнане, але преця як ту остати, кой Андрей там. Ани она дівка, ани вдова, а уж за рік тридцетий ся ій буде писал. Треба іти. Тлумачок на дорогу завинула до плахты, жебы на плечо зашмарити. В ним хлібчыкы, кавалец соленой солонины і пару грудок будженого овечого сыра. При серци знимка Андрея в войсковым мундурі.

Анджей Потоцкі, *Юлія і Андрей*, стор. 20

Стоваришыня Лемківской Молодежы „Чуга" зареєструване єст од червця 2007 рока. Членами сут Лемкы і любителі нашой культуры, котри не скінчыли іщы 35 років. Головном цілю нашого стоваришыня єст інтеґрация лемківской молодежы і спілпраца з інчыма русиньскыма і меншыновима орґанізациями.

Варвара Дуць, *Стоваришыня ЛМ „Чуга"*, стор. 22

На передній стороні окладинкы: *Креницке Бієнале*. Фото: Петро Басалыґа

На задній стороні окладинкы: Фоторепортаж з V Бієнале Л/РК в Креници, фото: Петро Басалыґа

Новины, не новины – не лем з Лемковины

♦ 9 мая Стовришыня Лемківской Молодежы „Чуга" орґанізувало в краківскій „Пивници під Баранами" ювеналійову імпрезу. Студентів – Лемків трудно было ідентифікувати, бо участникы мали маскы (нормальні розпознає ся іх без труду).

♦ 10 мая Кружок Стоваришыня Лемків в Пшемкові орґанізувал стрічу, яку окрещено *Літерацко-музычны варштаты*. Ярослав і Любомір Горощакы вчыли новых лемківскых сьпіванок, чытано давну і сучасну поезию. Плянує ся вести такы варштаты дале.

♦ 10 мая в Будапещті Товариство Русиньской Інтеліґенциі ім. А. Годинкы та Будапештаньске Русиньскє Містецкє Самоуправліня орґанізували наукову конференцию посвячену А. Духновичови – при нагоді 205. річниці народин Будителя.

♦ 11 мая до Парляменту Сербіі выбрано двоє Руснаків: Дюру Мученского (з Демократычной Партиі) і Олену Папуґу (член Президиі партиі Ліга Социялдемократів Войводины), котра є журналістком „Руского Слова". Додатково в Парляменті буде іщы єдна Русначка.

♦ 16 мая Архієпископ Перемышльскій і Новосандецкій Адам покликал до істнуваня Мужеску Монастычну Спільноту Покровы Пресвятой Богородиці з осідком в Высовій, яка має быти зачатком першого монастыря на Лемковині.

Церков Св. Арх. Михаіла в Высовій.

♦ 16-18 мая проходило XXIX Поломничество Православной Молодежы на Святу Гору Грабарку. Участ в поломничествї взяла і молодіж з Лемковины.

♦ 21-22 мая Православна Парафія в Зеленій Горі празднувала свій кєрмреш (Перенесіня Мощи Святителя Миколая) і такой 60-літя свого істнуваня.

♦ 22 мая Колегія Електорів Християньской Богословской Академіі в Варшаві выбрала на ректора академіі (каденция на 2008-2012 рокы) Його Высокопреосвященство Єремію Архієпископа Вроцлавского і Щецінского.

♦ 23-24 мая в Креници Стоваришыня Лемків, Сьвітовий Конґрес Русинів і Уряд Міста Кренця орґанізували V Медженародне Бієнале Лемківской / Русиньской Культуры (шырше чытай на дальшых сторонах „Бесіды").

♦ 24-25 мая Вільхівчане спід Дуклі орґанізували традиційні, як што рока, свій Кєрмеш. На проґрам зложыли ся: суботнє і недільне богослужыня, выступы ансамблів з Польщы, Словациі та Украіны, проєкция фільму, одчыты, прелекциі.

♦ 29 мая в Розділю проведено III Рецитаторскій Конкурс Лемківской Поезиі. Участ взяли ученикы лемківского языка зо шкіл Сандеччыны.

♦ 1 червця в Ліґници Стоваришыня Лемків орґанізувало стрічу з циклю „Історія і культура Лемків–Русинів". Вказано на DVD інсценізацию Петра Мурянкы *Сонце сходит і заходит*. Проєкцию попередил выстип діточого ансамблю Ромів з Ліґниці.

♦ 7 червця „на пущы" в Святківці, новым місци нашых поломничеств уж четвертий раз з ряду одслужено – з участю духовенства і вірных сандецкого і саноцкого деканатів – пропамятне богослужыня.

♦ 10 червця Президент РП Лех Качыньскій вручыл професорскы номінациі для академічных професорів. Серед номінатів є – маючий ся за Лемка – др габ. о. Мариян Бендза з Християньской Богословской Академіі.

♦ 13 червця в Музею Ікон в Супрасли отворено выставу творчости Юрия Новосільского. На експозицию зложыло ся понад 50 прац артисты з років 1965-1978 та 94 іконы – архетипы.

♦ 20 червця Русиньска Оброда орґанізувала *IX Духновичів Пряшів* - загальнодержавний конкурс рецитациі поезиі і прозы, власной творчости, і малой сценічной формы в русиньскым языку.

♦ 20-22 червця в Свиднику проходил 54. Фестиваль Культуры Русинів-Украінців Словациі. Выступили домашні і заграничны ансамблі, проведено вельо інчых культурных акций.

♦ 21 червця в ґорлицкій Рускій Бурсі орґанізувано закінчыня шкільного рока для учеників лемківского языка. Час, при печыню кобаскы, проведено на сьпівах, забавах і конкурсах.

♦ 25-28 червця перебывали на Лемковині Русины з Америкы во главі з Джаном Ріґетті – президентом Карпато-Русиньского Товариства (на знимці перший од ліва). Одвиділи Креницю і околиці, Ґорлиці та Зындранову, пак подали ся на Пряшівщыну.

♦ 27 червця Здружыня Інтеліґенциі Русинів Словациі орґанізувало в Братиславі перегляд з циклю *Русины в фільмовым документі*. Вказано м.ін. фільм В. Олєйнічака *Rusin z portretem w tle* з 2005 рока, о котрым мы (бодай я – П. Т.) в Польщы ани не чули.

♦ 28 червця орґанізувано VI Ватру в Олаві (на „Цегольни"). Серед інчых ансамблів выступил тіж Ансамбль Пісні і Танця „Ластівочка" – діючий при Кружку Стоваришыня Лемків в Пшемкові.

Prezydent poprawia relacje z prawosławnymi

Z otoczenia głowy państwa płyną sygnały, że zależy mu na ocieplenniu stosunków z Kościołem prawosławnym.

– Lech Kaczyński chce, aby stosunki między polskimi władzami a Kościołem prawosławnym były tak dobre, jak są między głową państwa a państwami prawosławnymi, takimi jak Gruzja i Ukraina – zapewnia „Rz(eczpospolitą)" Michał Kamiński, minister w Kancelarii Prezydenta. To właśnie Kamiński, który ma bardzo dobre relacje z przedstawicielami prawosławia w Polsce, stał się emisariuszem prezydenta i podczas weekendu wziął udział w uroczystościach 10. rocznicy objęcia prawosławnego ordynariatu przez biskupa i generała brygady Mirosława Mirona Chodakowskiego.(...)

Dziś prezydencki minister weźmie udział w obchodach 70. urodzin arcybiskupa Sawy, prawosławnego metropolity warszawskiego i całej Polski, zwierzchnika Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego. Odbędą się one na św. górze Grabarce koło Siemiatycz (Podlaskie), która jest dla prawosławnych tym, czym dla katolików sanktuarium na Jasnej Górze.

– Sygnały z Pałacu Prezydenckiego odbieramy pozytywnie. Cieszymy się, że nasze relacje wracają do normy – mówi ks. Henryk Paprocki, rzecznik prawosławnego metropolity warszawskiego i całej Polski. (Agnieszka Majchrzak, *Rzeczpospolita*, 12 maja 2008)

Panichida przy Nikiforze

Wczoraj rozpoczęło się V Międzynarodowe Biennale kultury Łemkowskiej / rusińskiej. Pierwszym podniosłym akcentem tego spotkania była panichida. Żałobne nabożeństwo przy grobie Nikifora – Epifana Drowniaka celebrowali ks. mitrat Jan Pipka z parafii greckokatolickiej pw. św. Piotra i Pawła oraz ks. Piotr Pupczyk, proboszcz wspólnoty prawosławnej pw. św. Włodzimierza Wielkiego.

Później uczestnicy konferencji złożyli kwiaty przy pomniku tego artysty, który rozsławił Krynicę na całym świecie. Po południu w Pijalni Głównej otwarte zostały wystawy fotografii i malarstwa. Wystąpiły zespoły artystyczne. Wręczona została literacka Nagroda im. A.Duchnowycza Fundacji S. Czepy. Podczas „Wieczoru z Nikiforem" zaprezentowano wiersze o tym niezwykłym malarzu. Zorganizowano też projekcję filmu Krzysztofa Krauzego „Mój Nikifor".

Dziś o godz. 9 w „Wiśle" odbędzie się posiedzenie Światowej Rady Rusinów. W południe rozpocznie się sesja popularnonaukowa poświęcona współczesnej kulturze łemkowskiej/rusińskiej i jej miejscu w Eurpie. Wystąpią też grupy: „Łastowoczka" (Polska), „Barwinok" (Słowacja), „Ruskij Kerestur" (Serbia) i „Studenka" (Ukraina). (PG, *Dziennik Polski / Nowosądecki*, 24-25 maja 2008)

Kultura piękna i bogata

Występy zespołów, biesiada literacka, projekcja filmu i kwadrans z poezją o Nikiforze, a także sesja popularno-naukowa wypełniły w tym roku V Międzynarodowe Biennale Kultury Łemkowskiej/Rusińskiej. Przez dwa dni odbywało się ono w Krynicy-Zdroju.

Tradycyjnie, co dwa lata twórcy, działacze kultury, artyści, m.in. śpiewający i tańczący w zespołach łemkowskich/rusińskich przyjeżdżają do uzdrowiska z całej Europy. W tym roku pod Górę Parkową dotarli przedstawiciele Łemków/Rusinów z Polski, Słowacji, Serbii, Węgier, Rumunii, Ukrainy.

– Kulturze tak nielicznego narodu naprawdę trudno jest zaistnieć na szerszym forum – powiedział „Dziennikowi Polskiemu" Piotr Trochanowski, współorganizator tegorocznego biennale oraz redaktor „Besidy". (...) Odradzamy się powoli. O tym, czy będzie o nas słychać, zależeć będzie również od środków masowego przekazu.

Biennale towarzyszyły wystawy fotografii i malarstwa, które prezentowane były w przepięknej scenerii pijalni głównej. Przez dwa dni kilkudziesięciu uczestników z całej Europy, a przede wszystkim rzesze wypoczywających w Krynicy kuracjuszy i turystów, którzy spędzali w uzdrowisku długi weekend oklaskiwało występy zespołów: „Zoria", „Rosa", „Łastiwoczka" z Polski, „Szarysz", „Barwinok" ze Słowacji, „Ruski Kerestur" z Serbii, „Rusyny" z Węgier.

– Przyjechałam do Krynicy z 30-osobowym zespołem ludowym. To wspaniałe, że można zobaczyć przepiękne występy, poznać ludzi, ich kulturę, nawiązać współpracę – mówi Elżbieta Rusiecka-Kucharska, prezes Klubu Seniora „Ustronie" w Skierniewicach. (MIGA, *Dziennik Polski / Nowosądecki*, 26 maja 2008)

Rusiński Oskar

Iryna Hardy-Kowaczewicz z Serbii jest tegoroczną laureatką literackiej nagrody im. Aleksandra Duchnowycza w dziedzinie rusińskiej literatury. Otrzymała ją za zbiór poezji „Złożoność", wydany w 2004 roku.

Nagrodę przyznaje fundacja działająca w Kanadzie, którą założył biznesmen Stefan Czepa. W sobotę w krynickiej pijalni do laureatki powędrowała statuetka – „Niedźwiedź rusiński", która nazywana jest również „Rusińskim Oskarem". Statuetkę wręczył jej podczas Biennale Kultury Łemkowskiej Diura Papuga, wiceprezes Światowej Rady Rusinów, a laudację na cześć laureatki przed pełną widownią wygłosił Aleksander Zozulak, sekretarz Światowej Rady Rusinów.

Iryna Hardy-Kowaczewycz urodziła się w 1944 roku w Ruskim Keresturze. Ukończyła Uniwersytet w Nowym Sadzie. Od 1964 roku pracowała w wydawnictwie „Ruskie Słowo" w Nowym Sadzie, a później nim kierowała. W gazecie „Dziennik" redagowała rubrykę o kulturze. Wydała wiele zbiorków indywidualnych. Jej nazwisko i utwory pojawiają się w licznych antologiach.

– To największa nagroda, którą Rusnak może dostać – powiedziała „Dziennikowi Polskiemu" laureatka z Serbii. – My Rusini, wychowani w różnych środowiskach kulturowych różnimy się między sobą, ale ta nagroda nas wszystkich łączy. (MIGA, *Dziennik Polski / Nowosądecki*, 27 maja 2008)

Nikifor i Andy Warhol

Przez pół wieku Łemkowie nie mogli istnieć. Teraz budują wszystko od podstaw, aswoją kulturę prezentują na licznych spotkaniach.

Przez dwa dni, 23 i 24 maja, Krynica była centrum kultury łemkowskiej. Wszystko za sprawą V Międzynarodowego Biennale Kultury Łemkowskiej/Rusińskiej, które organizowane jest tu co dwa lata. (...)

Miłym akcentem spotkania było również wręczenie Nagrody Literackiej S. Czepy za 2007 rok. Otrzymała ją Irena Hardy-Kowaczewycz z Serbii, autorka literatury dla dzieci i dorosłych. – Nasza kultura jest bardzo bogata. Wizytówką jest Nikifor, ale przecież to niejedyny znany artysta, również Andy Warhol był Łemkiem – przypomina Piotr Trochanowski, współorganizator biennale, redaktor naczelny „Besidy". – Mówiąc o naszym dziedzictwie, trudno pominąć XX wiek, kiedy to przez 50 lat, do 1989 roku, praktycznie nie istnieliśmy. Tylko w Jugosławii mogliśmy tworzyć własne struktury organizacyjne – dodaje. Teraz Łemkowie budują wszystko od nowa, nadrabiając stracone lata, a biennale pokazuje, że udaje im się to bardzo dobrze. (js, *Gość Niedzielny*, 8 czerwca 2008)

Trzydzieści lat w fotografiach

– Krynickie Towarzystwo Fotograficzne jest ambasadorem, który dokłada od siebie cegiełkę, by Krynica była znana nie tylko w kraju, ale poza jego granicami – mówił w sobotę Piotr Kruk, otwierając wystawę jubileuszową KTF.

Krynickie Towarzystwo Fotograficzne miało co świętować. W tym roku obchodzi jubileusz 30-lecia działalności. W Salonie Wystawienniczym Małopolskiego Biura Wystaw Artystycznych w Krynicy-Zdroju zebrali się artyści fotograficy, którzy z towarzystwem związani są od początku jego powstania, jak i ci, którzy zaczynają dopiero prężnie działać.(...)

Jubileuszowe uroczystości były okazją do uhonorowania zasłużonych członków KTF. Nagroda specjalna ministra kultury i dziedzictwa narodowego powędrowała do prezesa KTF Juliusza Jarończyka. Zasłużony dla Ziemi Sądeckiej – Jabłko Sądeckie otrzymali: Piotr Basałyga, Bogdan Król, Stanisław Peciak, Andrzej Klimkowski, Robert Poręba, Michał Piotrowski, Sylwester Adamczyk, Anna Wantuch i Janusz Jarończyk. (...) Nagroda burmistrza Krynicy-Zdroju powędrowała do Piotra Basałygi i Juliusza Jarończyka. (MIGA, *Dziennik Polski/Nowosądecki*, 26 maja 2008)

Serdecznie gratulujemy naszemu redakcyjemu Koledze Piotrowi Basałydze nastepnych osiągnięć, następnych nagród. (Redakcja „Besidy")

Początki monasteru w Wysowej

Męski Dom Zakonny Opieki Matki Bożej erygował w Wysowej prawosławny arcybiskup przemysko-nowosądecki Adam.

Jednocześnie jego namiestnikiem władyka mianował o. hieromnicha Pafnucego (Jakimiuka), urodzonego w Gorlicach, w rodzinie duchownego o. mitrata Andrzeja Jakimiuka.

Hieromnich Pafnucy pełnił dotychczas posługę w monasterach i domach zakonnych na Św. Górze Grabarce, w Jabłecznej, Sakach i Supraślu.

– *Jeśli przybędzie mnichów, dom zakonny może przerodzić się w monaster* – mówi ks. Julian Felenczak, rzecznik dziecezji przemysko-nowosądeckiej. (...) (SUB, *Dziennik Polski / Nowosądecki*, 16 czerwca 2008)

Będzie koniec awantury o cerkwie?

Trybunał w Strasburgu zawiesił postępowanie w sprawie świątyń prawosławnych.

Z wnioskiem o zawieszenie postępowania wystąpił polski rząd. Argumentuje, że jest szansa na porozumienie w sprawie cerkwi. Spór ciagnie się od lat i dotyczy 24 pounickich (greckokatolickich) świątyń, które znajdują się we władaniu prawosławnych, ale nie są ich własnością.

Problem sięga czasów powojennych, kiedy władze komunistyczne zakazały działalności Kościołowi greckokatolickiemu. Unickie świątynie przekazano zaś w uzytkowanie Kościołowi prawosławnemu.

W 1989 r. ustawa o stosunku państwa do Kościoła katolickiego wprowadziła tzw. zasadę status quo. Nieruchomości pozostające we władaniu kościelnych osób prawnych stały się ich własnością, czyli cerkwie dostali prawosławni.

Nie zgadzali się z tym grekokatolicy. Spór dotyczący stosunków własnościowych prawosławnych i grekokatolików miala uregulować specjalna ustawa, ale nie ma jej do dziś. Dlatego m.in. zwierzchnik Kościoła prawosławnego metropolita Sawa skierował w 2003 r. skargę do Strasburga, a Trybunał ją uwzględnił. W skardze podważył zapisy ustawy o stosunku państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, które jego zdaniem naruszają konstytucyjną zasadę równouprawnienia Kościołów i innych związków wyznaniowych.

Przegrana Polski w Europejskim Trybunale Praw Człowieka nadszarpnęłaby prestiż nie tylko państwa w zakresie polityki wyznaniowej, ale też Trybunału Konstytucyjnego, który pięć lat temu nie podzielił argumentów zwierzchników Kościoła prawosławnego. By temu zapobiec, przedstawiciele MSWiA zaczęli dialog ze stronami. Powstała wspólna komisja, która pracuje nad rozwiązaniem zadowalającym oba Kościoły obrządku wschodniego. – Rozmowy są zaawansowane i jesteśmy blisko kompromisu – mówi „Rz[eczpospolitej]" ks. Henryk Paprocki, rzecznik Kościoła prawosławnego w Polsce. (Józef Matusz, *Rzeczpospolita*, 20 czerwca 2008)

Chciałoby się rzec: jakie prawo – tacy i publicyści. Artykuł wykoncypowany jest tak, żeby było nijak. Niektórych posunięć publicysty „nie rozbiorą – jak mawiał mój ojciec – ani konsztable". Autor chce, by czytelnik sam wyrobił sobie „jasne" pojęcie o danej sytuacji. 24 cerkwie (w wyniku ustawy o stosunku państwa do Kościoła katolickiego) dostali prawosławni, ale czytelnik nie wie, że Kościół rzymskokatolicki wziął ich kilkaset. Czytelnik nie wie też, że przedmiotowe 24 świątynie budowali przodkowie dzisiejszych użytkowników, którzy po prostu opowiedzieli się w swoim czasie za prawosławiem. Podnieśli cerkwie z ruiny i dbali o nie prze lata. (pt)

ГАЛІНЯ МАЛЕЦКА

Запахло воском...

Выдумали си деякы члены заряду Руска Бурса в Ґорлицях, жебы ся зыйти перед Великодньом і повоскувати дакє яйце, та буде готове на свята, а і Рускій Бурсі буде весільше, бо така одрапана і самітна стоіт, та най тіж кус „попахат" свят.

Нихто тепер на нич не ма коли, хыбаль лем в неділю, але остатня неділя перед Великодньом то Квітна Неділа, та незнатя было што єгомость на тото, і што правда кус крутили носом, же то за великє свято, але в кінци дали ся переконати і оголосили в церкви. Дали сме знати тіж до другой церкви – грекокатолицкой, най бы ся Лемкы з Ґорлиц сходили разом.

Головний орґанізатор і заразом писанковий артиста Андрий Малецкій, зачал топити віск долго перед годином розпочатя стрічы, жебы ся „атмосфера" зробила і... запахло воском, барс запахло, і зробило ся старовинці Бурсі прийємнійше, бо по остатнім ремоті електрикы было іщы гірше – „поораны" стіны і всяди порох од того рытя.

В пятницю перед недільом зышли ся родина Коцурів, Орина Квока і я, і кус сме допровадили Бурсу до порядку, жебы в неділю сьміло си можна было сісти.

Пришло дост гідні люди, а найвеце діти. Назносили готовленых яйец і ся выдавало, же до пілночы будеме тото воскувати. На щестя пуделочок по ґльобіні з горячым воском і патычків зо щпильочком на кінци, але таком зо шкляном головком, жебы ся не стопила, было гідні і купа діти нараз могло ся сполняти артистычні. А натхніня мали великє по тім як ся насмотріли на скорше прирыхтуваны яйця. Діти мали велику втіху, іх мамы і інчы люде, бо не лем діти си прібували, але і декотры „стары". Котрым ся не хотіло бавити з яйцми, сіли си за столом полным од вшелеякых тісточок, напоів зимных і горячых, та і якысе винце ся вкарало, і зорбило ся барз весело і голосно, бо мамы мусіли ся вымінити переписамы на великоднє печене, бо ту уж од заране Великій Тыжден і придало бы ся дачым новым родину заскочыти на Святя.

Зышло нам так до вечера і нихто не вернул домів без малюваных яєц.

А за тыжден, на Великден, як пізрил до кошыків, та аж ся мінило в очах од тых кольорів – не было ани єдного, смутного без писанок, кошыка.

Од Редакциі:

Материял, тот горі, як і тот на сусідній страні, надышол до нас уж по запертю майово-червцьового номера „Бесіды" . Зразу виділо ся нам, же в липцьово-серпньовым номері не пасує уж поміщати допис о великодніх яйцях. Та якже лишыти такє гарде писаня і такы гарды яйця?!

Хто доброту має в собі і честь, і хто любит Бога – най в тым великым і полным яснины торжествї найде насолоду. Хто розумний слуґа, най зо втіхом ввойде в радіст Господа свого. Хто задал сой піст, най прийме тепер нагороду. Хто іщы за ночы ся потрудил, най отримат гнеска справедливу заплату. Хто о свитаню прибыл, най з вдячністю святкує. Хто уж за дня білого надышол, най ся не тырвожыт, бо втраты не зазнат в ничым. Хто не встигнул і на поранішній час, най приступит, без ваганя, без боязни. Хто аж при сонця вершыні годен был прийти, най ся не страхат запізніньом. Бо милосердний є Владыка, прийме остатнього як і першого, і заспокоіт того, хто ся неспонаглял, і того, хто од свитаня ся трудил. І остатнього помилує, і о першого дбає; і тому дає, і оного обдаровує. І діла принимат, і заміры витат. І труд шанує, і думку Він хвалит.

Зато і приступме вшыткы ґу радости Господа свого: і едны, і другы нагороду приймийте. Богаты і худобны, враз ся весельте! Тоты, што ся повстримували і оны – недбачы, ден тот почтийте. Хто постил і хто не постил – возвеселте ся днес! Гостина подана, насолодте ся вшыткы.

(З *„Ооголосительного Слова"* Святого Йоана Златоустого)

МАРІЯ ПРОЦЬ

І воскресла лемківська писанка

Найкраща на всю Україну писанка постала у майстерних руках Мар'яни Сідляр та Анни Михалевич, учениць лемкині п. Марії Янко, вчительки у Дитячій школі народних мистецтв (м. Львів), на ІІ Всеукраїнському конкурсі писанкарства серед учнівської та студентської молоді „Воскресни, писанко", який відбувся у Києві серед команд писанкарів з усіх регіонів України.

Писанка – витвір, який веде свій родовід з давніх-давен. Важко віднайти іще такий вид мистецтва, в якому так неповторно, усебічно і яскраво відбилося б життя народу, його історія, звичаї, вірування, естетичні уявлення та поетичне бачення навколишнього світу. У писанці кожен твір і кожен символ має своє особливе значення; це один з найяскравіших орнаментальних видів народного мистецтва, яке віками передавалось з покоління до покоління.

На даному конкурсі для кожного учасника було два завдання: написати одну традиційну писанку зі свого регіону, а другу – творчу „Писанка – оберіг моєї родини". Представниці від Львівської області були єдиними, хто обрав для виконання саме лемківську писанку – цей заряд сонячної енергії, який струменіє з мініатюрних шедеврів живопису, даруючи всім людям добро і любов – почуття, без яких не можливо жити на світі. І діти пишуть її під керівництвом п. Марії Янко перед Великоднем з року в рік, щоб зігрівали і оберігали писанкові лемківські сонечка протягом року серця у кожній родині, дитина якої тут навчається.

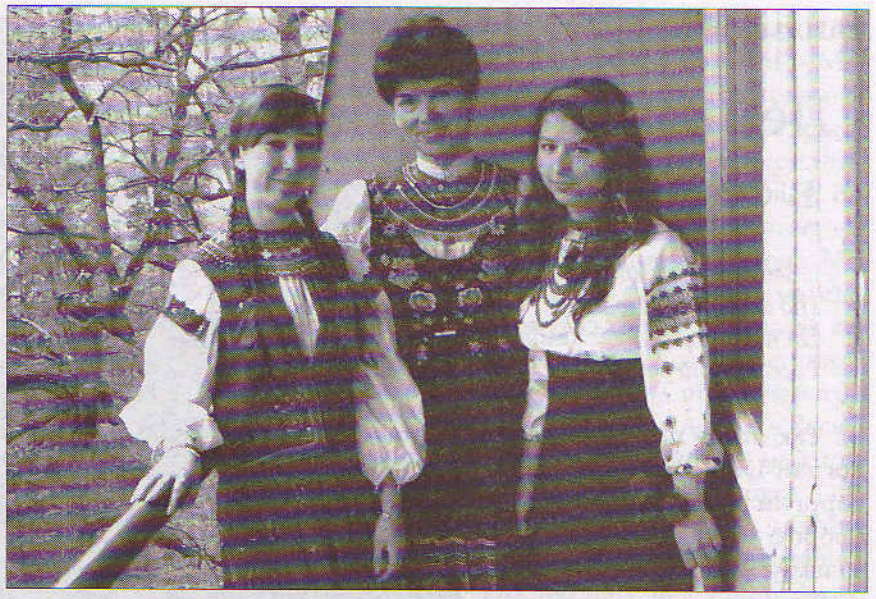

Мария Янко і єй учениці Марияна Сідляр (з лівой) та Анна Михалевич (з правой) – переможниці конкурсу писанкарства в Кыєві. 2008 рік.

Оцінювало конкурсні роботи журі Конкурсу, до складу якого входили мистецтвознавці, науковці, працівники закладів освіти. Проведення конкурсу стало справжнім святом писанки, яка є оберегом людини, якій він належить, родини, в домівці якої він знаходиться, оберегом нашої Батьківщини.

Перемога у конкурсі стала для наших земляків приємним сюпризом. По приїзді до Львова наших переможців радо вітали родина, друзі, знайомі. Щиро раділи за їх успіх і в районному та обласному відділі освіти. А нещодавно юних писанкарок Мар'яну Сідляр, Анну Михалевич та їхню вчительку п. Марію Янко у рідній школі грамотами і цінними подарунками вітали представники львівського товариства „Лемківщина" – п. Степан Майкович та голова регіонального товариства „Молода Лемківщина" – п. Ліля Плахтій.

Тож довічна слава нашим пращурам, які творили й берегли цю красу! А також велика подяка і Боже благословення тим, хто це диво творить, відчуваючи невидимий звязок з минулими поколіннями.

ЄВА МЛИНАРИК-ГЫРА

Великден

(выімкы)

...А дівчата вечерами
Пишут сой писанкы,
Малюют, фарбуют
Прекрасны крашанкы.

На Великден ранісенько
До церкви ся спішат,
Несут паскы і кошыкы,
І вышыткы ся тішат.

А в кошыках солонина,
Кобаса, сыр, масло,
Всередині сьвічка з воску
Сьвітила ся ясно.

Яйця ріжны, кольоровы,
Красні малюваны,
Зеленым барвінком
Кошыкы прибраны.

...То спомины з Лемковины –
Ту дзвоны не дзвонят –
Люде ищы, так з навыку,
До церкви приходят.

МАРІЯ МАГУНЬ

Лемковина в серці її...

...Забута земле під дощами,
Під оловом рудого неба!
Ця пісня серцю наче камінь,
І все ж її співати треба...

Так писав про Лемковину Богдан-Ігор Антонич, наш дорогий і улюблений поет-пророк. І ці слова стали символом у житті і творчості Марії Янко.

Замилувана душа і серце її у праотчий край, звідкіль походить рід її, здкіль її коріння. З першою колисковою піснею, з молоком матері та розповідями про чудову Лемковину (о, як там гарно і добре – якби ти тільки виділа!) з її заквітчаними горами, лісами та потічками виростала в любові в Дублянах, на такій же мальовничій як праотча земля, Самбірщині коло Львова, в родині Катерини та Михайла Янків маленька Маруся. Любила приходити до дідуся Миколи, котрий ділився спогадами про рідне село Рябе з сусідами, теж вигнанцями з рідної лемківської землі. Колишній заможній господар, коваль і мисливець там, „вдома", тепер тут – у полатаній-перелатаній сороці колгоспник у будівельній бригаді і мозолистий землероб, як і інші депортовані на Радянську Україну, ледве зводив „кінці з кінцями", банував* за рідним краєм, і, мило усміхаючись промовляв до онуки: „...колись з тебе щось буде, як тебе лишка** не зїсть...". Вона дивилась на дідуся Миколу неозуміючими блакитно-сивими очима і думала: „і як це мене може ложка зїсти?!" Але теж лише усміхалася у відповідь. Вечорами наспівувала з мамою її сиритських пісень і не знала, що пісні ці не раз були скроплені і слізьми, і кров'ю не лише іхньої, а й сотень тисяч інших депортованих родин, які і досі сподівалися на повернення як не на рідну землю, то хоч до рідної землі...

З вдячністю згадує Марія вчителів Дублінської середньої школи, де провчилася девять років. У 1974-1976 рр. двічі на тижден після уроків у середній школі, їздила в Самбір отримувати ази мистецької науки до художньої студії, яку вів художник Микола В. Прокопенко, прекрасна людина і вчитель. А потім здійснилася її мрія: вона поступила вчитися малювати у Львівське училище прикладного мистецтва ім. Івана Труша! Це були дуже щасливі роки в її житті – вчилася наполегливо, добросовісно. Марія любила вчитися. Тому і не дивно, що у 1982-88 рр. Марія Янко знову стає студенткою Львівського інституту прикладного і декоративного мистецтва (тепер – Львівська Академія Мистецтв). Після закінчення навчання працювала, п. Володимиром Фуриком модельєром по костюмах у фірмі „Браво". З 1992 р. працює у новоствореній п. Зоряною Шереметою Львівській Дитячій школі народних мистецтв, де і зараз вчить, надихає молоде покоління віднаходити свої стежини у великому і багатому світі творення прекрасного. До того ж, Марія є членом „Фундації дослідження Лемківщини", ідеї якої є близькими серцю і щораз повертають у дидтинство, до маминої пісні з прадідівської батьківщини до батькової мудрої виваженої бесіди.

Од лівой: Мария Янко, Кароль Кубіца – представник Польского Консуляту во Львові і Мария Магунь – директор Музею М. Грушевского і куратор выставы.

* По-лемківськи: банував озн. сумував; лишка = лисичка

М. Янко і співачка Софія Федина.

На даний час Марія є учасницею більше 50-ти обласних, всеукраїнських, міжнародних виставок та пленерів у різних видах мистецтва: художньої фотографії, графіки, живопису, вишивки, лемківської писанки. Виставлялася в Україні (Київ, Львів, Самбір, Вінниця, Тернопіль), у Словаччині (Пряшів, Дубовіце, Великий Шаріш), Польщі (Горлиці, Криниця, Ждиня, Зиндранова, Гирова), Росії (Сургут).

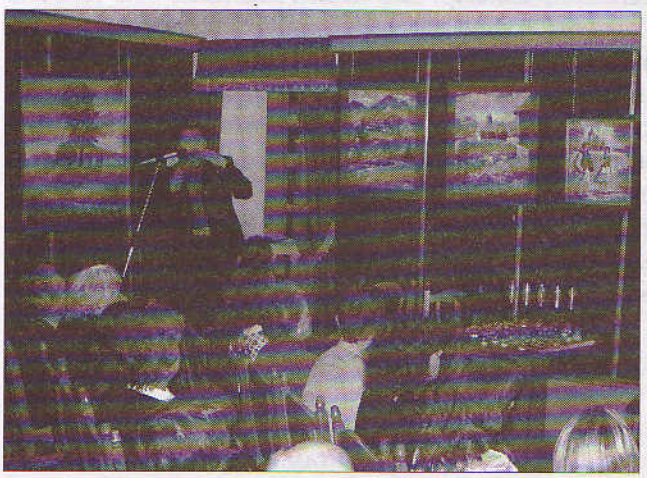

Марія Янко належить до числа поетів і художників, що здаються щасливими обранцями долі, яким можна позаздрити. Творчи пошуки і постійне тяжіння до вищої досконалості є для неї нормальним мистецьким процесом. Врешті-решт, поезія, графіка, живопис, художня фотографія, писанкарство, етнографічно дослідницька і педагогічна діяльність у творчості Марії Янко не просто існують, але і знаходяться у постійній взаємодії, отже переплітаються у пошуку, збереженні, баченні життя, пропускаючи їх через серце. Тема життя русинів-лемків є для Марії найближчою в усіх її важливих аспектах, нюансах, від розкішних етнографічних строїв до аналізу самого поняття історії, яка часто виявляється ключем до людських відносин. І в графіці, і в живописі присутня гармонія кольору і змісту. Її твори називають „лірични-ми" і „мелодійними", і це цілком справедливо. У кожному малюнку, у кожній картині прихована складна праця. Втім, йдеться не тільки про роботу художниці, скільки про роботу душі, яка, власне, передувала тому моменту, коли мисткиня взялася за перший начерк майбутньої композиції.

І знову персональна виставка. Тепер уже в будинку-музеї першого Президента України – Михайла Грушевського у Львові. Весна. Навколо цвітуть сади. Заквітчаним килимом стеляться трави. Незабаром Великдень – величне свято воскресіння Христа, людських душ і природи. І її душі, її бажання жити і творити. Мама Марії – Катерина навчила писати доню писанки. Тепер вже і вона, Марія, мати торослих трьох дітей. „Напишите, мамцю, писаночку" – так по-лемківськи звучить назва виставки. На відкритті з вітальним словом виступили п. Зеновія Краковецька – Голова Спілки майстрів народньої творчості, п. Олег Боньковский – Заслужений художник України, п. Віра Манько – майстриня і дослідниця писанок, п. Ольга Кровицька – науковий працівник Українознавства АНУ, мистецтвознавці, друзі, знайомі. Виступи переплітались мелодіями карпатських пісень у виконанні Заслуженого артиста України п. Мирона Блощичака та відомої співачки Софії Федини... Марія хвилювалася. На виставці представлені не тільки авторські роботи: живопис, графіка, фотографія і, звичайно, писанки Марії Янко. Тут же знайшла втілення у життя неперервність родинних традицій, продиктованих духом зболілої і втраченої, але віднайденої у генетичній памяті тяглості поколінь. Марія Янко як матір, так її доня Віра відшукують у мистецтві писанки те, що притаманне дорогому краєві – Лемковині, і що провадить писачком досвідченої і юної писанкарок. Життя продовжується з покоління у покоління, несе свої настрої і бажання творити для себе, для родини, для друзів, для народного мистецтва, в якому і для кого вони обі й живуть, закликаючи до праці ще одну наймолодшу доню і сестру Марічку, котра теж замилувана у творення писанки. Отак і живуть, творять прекрасне, дарують його нам і світові. І торують шляхи до наших душ і сердець, і будять у них відгомін:

(ту наступуют выповіди приявных на выставі)

Близкы і знаємы на одкрытю выставы.

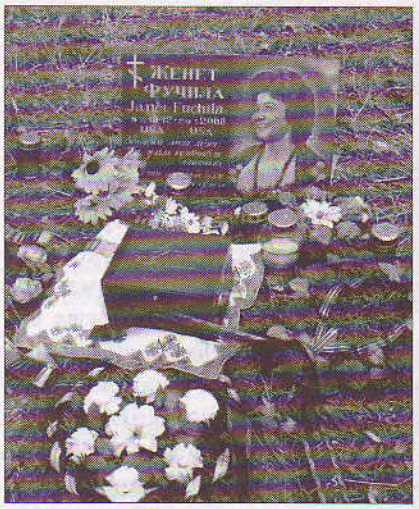

ПЕТРО КОГУТ

Патріотка Лемковины

Першыраз серед розшмареных по ріжных краях сьвіта Лемків, якы выіхали заробити на кавальчык хліба, Жанет Фучила народжена в Америці од родичів зо села Черемха на Лемковині, дала заповіт похоронити себе в рідным селі вітців, одкале они выіхали в 1929 році.

Жанет Фучила вродила ся 9 червця 1942 рока. Здобыла середню і выжшу осьвіту і зачала працувати в турыстычній фірмі. Од дітиньства любила рідну бесіду родичів, православну віру та лемківскы організации. Стала ся членом Лемко-Союза, де пак остала секретарьом, а зато же любила сьпівати, організувала Лемківскій Хор. Працуючы в туристычній фірмі, часто бывала в ріжных краях сьвіта, але найбільше полюбила Україну, а особливо Львів, де жыла родина вітців і – рідне село родичів Черемху на Лемковині. Кед перешла на емеритуру, вырішыла мешкати во Львові, бо Черемха по выселіню Лемків в 1947 році стала ся пустыньом, село лісом і бурянами заросло, лем на цмынтері іщы стоіт камінный Крест. Та здоровя не сприяло радости жытя. Лічыла ся во Львові, але ефекту не было, зато рішыла продолжыти лічыня в Америці, але і там ся не поліпшыло. Вмерла 20 лютого 2008 рока. Перед смертю написала заповіт: ***Як вмру, то спальте моє тіло, а прах в урні поховайте в селі Черемха на Лемковині, де спочывают моі предкы, якы віками берегли віру православну, мову і культуру свого народу.*** Родина Жанет Фучылы рішыла выконати єй заповіт.

Двоюрідна сестра, яка жыє во Львові, Ольга Ядловска привезла з Америкы урну з прахом Жанет. Ту она оформила вшыткы документы на право перевозу урны до Польщы. В Польщи справом дозволіня похоронити прах Жанет Фучылы занял ся Федор Ґоч, якій оформил вшыткы необхідны документы. Вырішено провести похорон в селі Чермха 30 мая 2008 рока.

30 мая авто з прахом Жанет Фучылы выіхало зо Львова в сопроводі Ольгы ядловской, Марії Янко, Петра Когута, Софії Саган і Михаіла Сарабуна. По дорозі затримали ся мы в Саноку, в Архієпископа Адама, якій нас тепло принял і доручыл о. Юлияновы Феленчакови доконати обряду похорону. В Зындрановій нас тепло витала родина Ґочів. Разом з Федором і Марийом Ґочами поіхали мы до Черемхы, де стрітил нас о. Юлиян, представникы гмінных і повітовых власти, Лемкы і Полякы. По одправі урну з прахом Жанет Фучылы захоронили посередині цмынтеря, при камінным Кресті. Коло могылы з пращальным словом выступили: Петро Когут, Мария янко, Федор Ґоч і Ольга Ядловска. Представник місцевой власти організувал для присутніх похоронны поминкы.

Вертаючы ся до Львова, мы проіхали дуже сел Лемковины, більшіст якых пусты, зароснены лісом. Затримували мы ся при цмынтерях, жебы помолити ся на гробах предків.

Заповіт Жанет Фучылы то примір любови і патріотызму до рідной землі і віры предків для Лемків прожываючых в ріжных краях сьвіта. То наука молодому поколіню Лемків як треба любити рідну землю, жебы по смерти хотіти там на вікы спочыти.

Неє сумніву, же дуже Лемків буде ся молило на могылі Жанет Фучылы і нашлідувало єй патріотызм.

Похорон Жанет Фучилы в Черемсі. Хоронит о. Прот. Юлиян Феленчак.

БОГДАН ГОРБАЛЬ

Лемковина і справы не лем лемківскы 1996

(продолжыня з попереднього номера)

Вартат іщы на момент вернути до того, што мало місце в Ждыни. Пішла отже процесия з церкви на гріб мученика за православія і наш нарід, Священномученика Максима /Сандовича/ (1886-1914). Про Нього і Його діяльніст вшыткы добрі знают – то не буду ся ту повтарял. Процесия была чудова. Адам Кузяк ішол з крестом (Бортне зас выріжнене), дале хлопи з коругвами, Архієпископ Адам, священникы, вірны. Помолили сме ся архієпископ дал проповід. Хвиля была чудова і вшытко было бы добрі „тільки" жебы урядово не зарахувано нас до націі – до котрой не вшыткы Лемкы „пишут ся". Товды было бы уж крас, прекрас.

Кінчаючы тоту реліґійну тему, треба іщы пару слів повісти о другій части процесиі. Пішла она кавальчык дале, в керунку на Конечну. Ниже дорогы поставил Михал Сандович величавий трираменний крест. Был він 21 липця посвячений, а архієпископ гарді подякував жертводательови, котрий хоче тіж в Ждыни будувати реліґійний центр імене Священномученика Максима, його діда. Думат ся тіж о створиню загально-лемківского цмынтеря в опертю о істнуючий уж в Ждыни – як колиси гварили – темет. Отже мал бы то быти цмынтір для тых Лемків, котры жыючы з даля од рідной землі хотіли бы быти похоронены на Лемковині. Ідея гідна є попертя.

По дорозі зо Ждыні до Бортного затримали сме ся при церкви в Маластові. В середині не были сме, але обізріли сме памятникы поставлены на гробах при церкви. Найліпше захований, зо знимком, стоіт на могылі свящ. Емілияна Менціньского (1865-1926), пароха Маластова, Пантной, Ропиці Руской і Драгашова. Был то священник, котрий не лем реліґійныма справами ся занимал. Політыку любил і старал ся дістати для Лемків тото, што подля него буде для них найліпше. На стрічы лемківскых діячи в Ґладышові 27 листопада 1918 р. промавлял в імени україньскых діячи ґорлицкого і ґрибівского повітів, підносячы думку зъєднаня Лемковины з Україном. Та не мали Українці товды жадной реальной силы на Лемковині і не дали рады притягнути Лемків до той ідеі. Во Фльоринці, 5 грудня 1918 р., переголосувано зъєднаня з Росийом, а пізнійше з Чехо-Словацийом. О Україні – як писал Володимир Бучацкій (1885-196?) о періоді дакус вчаснійшым – нихто не думал, ани не писал. Свящ. Емілиян Менцінскій был єдным з першых, котры шырили україньскє слово меджe Лемками. Траґічні закінчыл він своє жыття. Был таємні забитий. Было доходжыня, ставляно ріжны ґіпотезы. Бесідувало ся, же злодіє го забили. Інчы гварили, же зробили тото Циґане. Іщы інчы зас бесідували, што нихто не зна правды, а власти нияк не сьпішат ся правду одкрыти. Як заправды было, не будеме хыбаль уж знати. Свящ. Емілиянови Менцінскому най легком буде лемківска земля.

З Бортного поіхали сме до Креницi, штобы гын стрітити ся з родином мойой жены. Хоц был єм уж в Кренициі не раз – аж тепер мал єм можливіст поглядати за декотрыма шлідами лемківскоі істориі, котры мал єм надію найти гарді в тым центрі лемківского суспільно-культурного жыття. На жаль, не нашол єм дуже. На цмынтері, выжше грекокатолицкой церкви, котра в плянах єй будівнічого – священника Віктора Жеґєстовского (1809-89) мала быти начальном святыном Лемковины – нашол єм лем пару старшых лемківскых могыл. В тым гробовец барз заслуженого для Лемків роду Савчаків, де похоронено колишнього управителя школы в Кренициі-Селі Авксентия Савчака (1851-1926), його жену і іх сына, лікаря Михаіла Савчака (1891-1968). Є тіж гробовец Гнатишаків, родины, котра стала ся славна за справом хлопского сына з Вірхомлі Великой – пізнійшого священника Гавриіла Гнатишака (1850-1916), початково пароха Чорного-Незнайовой і Липной, а пізнійше енерґічного душпастыря креницкого. Та незнатя хто з Гнатишаків є в тым гробовці похоронений (імено Гнатишаків дописане є лем зверхы). Напевно не сам іґомость – бо його кости спочали деси во Відни, де гмер во вязници, чекаючы на політычний процес. Не є гын похоронений тіж його сын Михал, журналіста, котрого воєнна доля загнала до Ростова на Доні, а гын забил тифус в 1919 році. Не найдеме тіж гробу русиньского діяча меджевоєнного періоду – Ореста Гнатишака, котрий згынул в Аушвіц-Біркенау. Очний дохтор і лемківскій суспільно-культурний діяч Александер Циханьскій має лем таблицю на гробі свойого сына, в новій части цмынтеря. Гмер він (отец) онедолга по закінчыню Другой Сьвітовой Войны і є похоронений на старій (лемківскій) части цмынтеря. На тій части гнеска не спосіб найти нич, окрем невеличкых горбків – єдиных ознак місця вічного спочынку креницкых Руснаків. А де могыла священника Віктора Жеґєстовского? Де могыла його правой рукы в церківных справах, креницкого дяка і славетного політычного і суспільного діяча Миколая Громосяка (1846-1924)? Нич нее, або я жлі глядал. Може хтоси знає ліпше глядати, або дашто веце зна – поможте дознати ся, бо час втіче нам страшечні. (продолжыня буде)

Дякую Вам красні,
оставайте здрави!

Прелеґенты суботньой сесиї, сідят од ліва: Славко Орос (Сербія), Олена Дуць-Файфер, Андрий Копча, Анна Плішкова (Словация), Наталія Гнатко (Хорвация), Маріяна Лявинец (Угры).

V Бієнале...

(закінчыня зо стороны 13)

„Роса" выступила першыраз, а милим зачудуваньом для слухаючых – очывидні окрем самого рівня – было тото, же в ансамблю сьпівают, нашы сьпіванкы, більшістю дівчата – Полькы. Вытігати з того мож ріжны внескы, але єден не даст ся підважыти – наша музычна культура є „заразлива".

Ансамбль „Русины" з Угор – то тріо чудовых, сьміло мож речы, професийных сьпівачок – Ольга Сільцер-Ликович, Анна Кедик і Валерия Мориляк. Іх то на Бієнале делеґувала крайова русиньска орґанізация. Было барз мило нам, ай ім – як вычытали мы в остатнім номері місячника „Русинськый Світ/Ruszin Világ". Репродукуют в ним аж і Почесну Ґрамоту, яку вручыл ім Андрий Копча.

„Шариш" то ансамбль... Но, ні – не буду го представлял. Адже окрем того, же є добрі знаний в цілым русиньскым сьвіті, є він гейбы ансамбльом Стоваришыня Лемків. Зжыли мы ся уж з ним на добре, а зміны, якы спостерігаме враз з пробігаючыма роками – то видиміст того, же Шаришане роснут, не лем в тым аспекті, же з діти, аж бырміючы красом, стали ся дозрілыма.

І „Рускій Керестур" нам не першына, та заєдно дыхат природньом сьвіжістю. До них односиме ся – бодай я особисто – як до свого роду сакрум, святости. Сут – гын, в далекій далекости од нас – гейбы тым джерелом воды жывой, з якого хтіло бы ся заєдно гасити жажду. Не знам ци они сами мают сьвідоміст той місиї для русиньства, не лем нашого, ту в Польщы, але нас, мене тота сьвідоміст будує.

„Рускій Керестур" і наша, зато же од нас, „Ластівочка" (бодай пила все воду з чыстых джерел) поділили свій програм, обділили ним пятничне і суботнє Бієнале.

Того другого дня дополнил го „Барвінок" з Камюнкы, зо Спиша. То нашы близкы сусідове, камюньскій дротар даколи веце як до Креници дорогы зышол за ден. І тоту близкіст видно оком, ухом і серцьом. Видно до днес, хоц сьвіт ся змінят, хоц нас давит польска „масівка", а іх гылтат словеньска. Камюнчане представили барз ріжнородний програм, на сцені зміняли ся мужеска сьпівоча група, жіноча, інструментальна, танцувальна.

Пішол єм уж до суботы, жебы в єдным віночку повязати ансамблі, але треба ся мі конечно вернути до пятничного вечера. Так і зачал ся він – *Вечером з Никыфором*. Зложыли ся на не поетицкій монтаж і проєкция фільмів о малярю, документального і фабулярного – голосного фільму *Мój Nikifor* К. Краузе.

Пак, уж не тілко вечером, а попри пілночы, од 22.оо до 1.оо в корчмі „Венґерска Корона" проведено *Літературну Бесіду*. Была тота бесіда – хоц в корчмі – передовшыткым гостином духа. Явили ся знамениты творці – Ірина Гарди Ковачевич, о котрій повіме о хвилю при барз особливій нагоді, Мария Мальцовска, лавреатка Нагороды А. Духновича, нашы поеты. Явила ся ціла приявна на Бієнале русиньска верхнина, дружыли нам вірно до самого края Директор Департаменту НіЕМ і креницкій парох о. Прот. Петро Пупчык.

Рано в суботу было засіданя Сьвітовой Рады Русинів, ведене через віце-шефа Сьвітовой Рады Русинів Дюру Папугу. Пак під полудне одбыла популярно-наукова сесия посвячена сучасній лемківскій / русиньскій культурі і єй місцю в Европі, якій головувала наша незаступлена Др Олена Дуць-Файфер

Та найважнійшом, найбарже медіальном подійом не лем суботы было вручыня літературной Нагороды ім. Александра Духновича Фундациі Штефана Чепы. Русиньского Медведя одобрала поетеса і писменниця, авторка шестьох выдань для дорослых і діти, долголітня редактор головной ґазеты бачваньскых

Руснаків „Руске Слово" – **Ірина Гарди-Ковачевич**. Хоц нашы креницкы імпрезы уж пару раз удостоювали ся быти часом та місцьом вручыня русиньского „Оскара", тоту Лавреатку оплескували мы особливо. Знаме ся не од днес, Ірина Гарди-Ковачевич уж пред 17. роками была гостьом Редакциі „Бесіда", коли то „Руске Слово" спомогло нас рідкым іщы товды компутеровым програмом приспособленым до складаня кириличных текстів (орґанізували мы товды стрічу Гости з креничанами). Вершы Ірины Гарди-Ковачевич нашли ся в нашій популярній дітодій антологіі *Мамко, куп мі книжку*, были поміщаны в „Бесіді" і „Лемківскій Ластівочці".

V Медженародне Бієнале Лемківской Русиньской Культуры міцным артистычным акцентом закінчыл „Рускій Керестур". Остатне слово пращаня прозвучало зо сцены і мус ся было розыйти. Ачий не на все.

Одчытував єм пак голосы Русинів в пресі. „Народны Новинкы" захоплювали ся імпрезом, зьвідуючы своіх Чытачів: *Знаме си представити в Пряшові таку маніфестацию містом, наприклад к Памятнику А. Духновича?* „Русинськый Світ/Ruszin Világ" писал: *(...) Атмосфера была приятельска, тепла, орґанізация на высокым рівни.* Не захоплюючы ся пересадні тыма похвалами, речы треба, же – хоц єм початком дакус нарікал – стыдати ся не маме чого.

Бодай маленьком знимочком прагну подякувати сталій і вірній технічній обслузі на нашых імпрезах.

ЛУКА СУК

Чмель. Ту останеме на долгы рокы

(продолжыня)

По правій його стороні („стражника" – трансформатора – Ред.) єст заізд пред выдатным будинком, ставяным в новым стылю, одріжняючым ся од інчых, проєктуваний з новым пізриньом, певністю зо заміреным з горы презначыньом до проваджыня на селі новочасного способу жыта. На ґаздівскій подворец провадит шырока двочастьова брама і отверанка попри ній, до входу поєдинчых люди. За нима розлігал ся шырокій штырьокутний подворец, ограничений двома стодолами, в котрых приспособены были функциональны поміщыня до проваджыня передового способу ґаздуваня. Будинок мешкальний зас сполнял парунадцет рокив пред нашым прибытьом выняткову і особливу функцию. Од східньой стороны, од заізду, провадило до нього пару сходків, з поручатами по обох сторонах, до різбеных, великых, шырокых, тугых двокватеровых двери, якы позваляли посторонным людям гвойти до высокого, новочасні вымірового, пространного будинку – кооператывы (шынку). По крочніню за поріг было ся уж – як повідали автохтоны, попередні мешканці – в шынку (бари), а за ним вели долину сходкы до холодных, обшырных певниц, де претримувано жывностьовы продукты і напиткы. Обік такой была велика кухня, в ній пец о шырокых плытах (бляхах) до вариня, смажыня і грітя страв. Был тіж выхід на другу сторону, на ґанок, до студні і до цілого ґаздівского обыйстя. По ліво першого входу, напротив шынку, отверают ся наступны двери – до наслонечненой пятьома вікнами, обшырной салі, в котрій мож было сісти, зісти, підкрипити ся, а обік аж і переспати, яко же прилігали до ней два выпочынковы поміщыня. Ціліст той забудовы выріжняла ся од вшыткых інчых свойом новочасністю і функциональністю, чому додатково выразу надавали два пелехаты каштановы дерева, привабяючы пришельців до себе.

По сусідскы, кусіцько выжше, на лучечці вкрываючій легкій горбок, представят ся близнячо подібна до той дримлячой пред Шпротом хыжа. Мече ся в очы высокій комин, спадистий дах з низко осадженыма стріхами, з малыма выглядами і міцно зазначеным порогом. Єй віковіст дала ся зауважыти одраз, лем стодола была поставена іначы як в попередній, сестряній, званій пізнійше – Палідрабовій.

Не дуже, бо о меджу дальше зачынала ся особлива парцеля, не ґаздівска, а ксєндзівска. Інакше поставений будинок – нибы вілійка – з ґаночками і о чысто інчій формі даху, в цілости достосуваного до формы будинку, великы, орґінальны вікна, ламаны двери з орнаментовыма кольоровыма шыбками. В минулым, предвоєнным часі містила ся ту клебанія, котру окружало обыйстя, колиси приоздобене декорацийныма рослинами і кущами. Лучыло ся оно з костельным обшаром, на котрым в першым кутику стоіт деревяна дзвінниця. В кутику другого нарожа, отулений буй-

ныма кущами, усадовений є родовий гробовц – мавзолеум, над невелькыма дверми гробовця камінна різба гербу значного роду. По одхыліню двери, за порогом, пару ступени долину проваджучых до середины, де лежали члены роду, при котрых на постументах уміщены были написы з тытулами, іменами, назвисками і датами уроджыня. Назвиск не памятам, бо было то понад 55 років тому, а знавство німецкого языка не функционувало хтовды, а вшытко што німецкє будило страх. Старшы нашы люде не казали нич рушати, наказували лишыти в спокою.

Тоты два символы обчой для нас культуры містят ся в сусідстві найважнійшого, невеликого але значучого обьєкту – костела збудуваного во флямандзкым стилю в 1609 році. Зо двора, на стінах, попри земли находят ся різбы в камени, на котрых уміщены сут ґотиком писаны написы. По східній, полудньовій і західній стороні костела уситууваний є невеликій теметів. Гробы одріжняют ся нагробныма різбами, мармуровыма плытами і написами.

Такой обік, по сусідскы, бо лем през одділяючу узку дражечку стоіт дуже молодший будинок, шкільний, в котрым предвиджено поміщыня для замешканя през учытеля.

По противній стороні школы, лем през головну сельску дорогу стоіт малий зґрабний робітничий будинок. Припущальні был в ужыткуваню люди, котры обслугували школу і утримували порядок в єй оточыню. Такой зараз обік себе, але напротив костела, клебаніі і той старовины хыжы і выставного сельского шынку сусідувало штырьох міцных ґаздів, о чым сьвідчат стоячы забудовы. В скупчыню тых выміненых обьєктів огнискувало ся жытя люди того села. Певні вплыв мали і інчы – може повісти – уряды, напримір лісництво, котрого будинкы поставены сут попри самым лісі, в оддаліню од села даде о єден кільометер по простій леніі до „Стражника", якій пересылал там електрычне сьвітло. Окрем того функционували іщы два маєткы, мала цегольня і страж лісова. Опишу іх пізнійше, а тераз вертам до головной мысли.

Ідучы сельском дорогом в полудньову сторону, лишаючы центральну енкляву, натрафяме на розтрачены три господарскы загороды, а по правій стороні, в оддаліню 500 метрів, такой в лісі, было пят будинків – кольонія лісовых робітників. В самым лісі, в одлеглости 150 метрів од попередніх мешкал лісовий стражник.

Як прейдеме головном дорогом іщы якых 200 метрів выжше, то дійдеме праві до другого кінця села, де доконано комплексовой забудовы новочаснійшого маєтку. І ту, акуратні ту, постановили ся оселити нашы – гнаны злым льосом, тяжком недольом – няньове, все жыючы тихом, а в протягу часу пригасаючом мыслыом, же то не на долго, то лем часово.

(дале буде)

10 лютого 2008 рока
свої 60. Уродины обходил

Ваньо Ковальчык

Щестя, здоровя,
многых і благых літ
з той нагоды

жычыт Заряд Кружка
Стоваришыня Лемків в Лігници

---

24 марця 2008 рока
свої 70. Уродины святкувал

Ваньо Щыпчык

Долгой і погідной
осени жытя
в щестю і здоровю

жычыт Заряд Кружка
Стоваришыня Лемків в Лігници

ВАНЬОВИ ВАНЬКО
одданому Членови
Кружка СЛ в Ліґници
за причыном смерти

БРАТА

щыре спілчутя высловлює
Заряд Кружка СЛ в Ліґници

ІРИНА ГАРИ-КОВАЧЕВИЧ

Рід

Мій рід щесливий,
бо му героі ниґда не были потрібны.

Похопилам тото вельо скоре
нич єм ся з Брехтом зышла,
інакше бы-м того не вырекла.
Нашто мі чуджа думка, кєд свою мам!

Все мя злостила сестрениця,
же сой справила златий зуб
рыхтуючы ся на танец,
а мала своі здравы і білы.

З мене нещестя не вчынили
антычной героіні,
ани-м при своіх побідах
в триюмфі натварник не двигала.

Выпрошую долю
най мя на кінци не зневірит
і не претворит в екзотычну орхідею
в оранжериі сьвітового квітникаря.

Най благородна буде ґу мі:
най колосистым жытом мя вчынит,
што ся кореньом плыткым
одперат паноньскым вітрам.

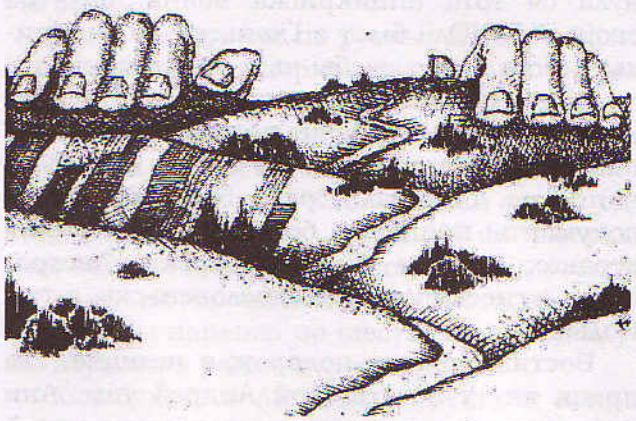

Доля

Попри нас заєдно даякій Франц Осиф,
а медже нами полковник Редль.
Тішыти бы ся нашым хлопам,
же так мужеско іх представил
немужескій Бранденауер.

І кєд потрібны мы были вшыткым,
за нич нам была
і власна сестра.
Мы о воячці
лем смутны пісні сьпівали.
Царям сме і данину
і кров свою
лем не і свою душу
давали.

Кєд на русначым весілю
смотрю як молодицю продают
і кєд слухам вінчуванкы рекрутам
(кілко то бідных матери
одплаче выпроваджаня!?)
видит ся мі,
же ся гнеска Редлів намножыло
і же ся і сами продаєме,
кєд ся вінчаме
з власным одходжыньом.

Нашлідство

Дідо мій,
што мено мал
як полудньовий дзвін
(я долго вірила
же дзвін
по ним носит мено),
дранками городил млады ягідкы,
най іх не поламлеме
серед дітинячых забав.
А не дочекал
хоц раз спрібувати
зо свого ягіднича.

Моі родиче
гробовец уж мают на теметові,
най мы ся не стараме
і не мучыме кєд одыйдут,
а отец ся роззерат
за новом одміном яблони.

Діти ся мі подріжняют
кєд ся мучу зо зложеныма
чуджомовныма часословами.
Раят зберати взоры вышывок
на рокы емериткы.

Я ся іх зьвідую:
Закля до даякой Америкы
піду бавити іх діти,
кєд не буду знала по анґлицкы,
як навчу сусіду
печы капущаникы!?

До лемківской бесіды приближыл
Петро Мурянка

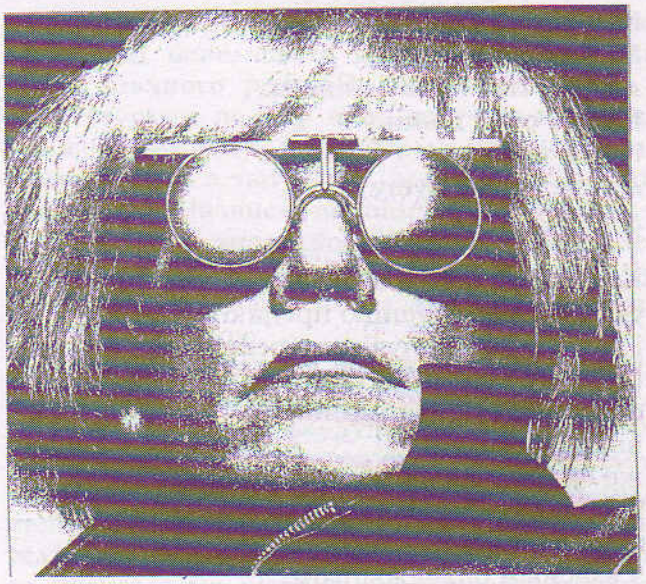

6 серпня припадат – подля принятых офіційні джерел – 80. річниця народжыня Енді Ворґола. Прото – та не лем зато, жебы вшанувати што вшанувати належыт – береме ся до той темы. Оже, трафили мы на барз інтересуючий текст, леґенду зачуту, записану через Поляка. Не вшытко в ній – як то в леґенді – годно ся сходити з правдом, та признати треба – є ту, як на чужоплемінну душу, вельо чловечого тепла.

Юлія і Андрей

Милостиво нам колиси пануючий в Галичыні, і не лем, Франц Йосиф І, о котрым моі дідове высловлювали ся з пошанов, барз ся причынил до того, же розвинул ся американцкій поп-арт.

Од Яслиск до Чертіжного дорога веде старым австрийскым трактом. Медже Липівцьом а Черемхом нич а нич ся не змінил, но може лем дакус глубшы сут коляіны. Придорожні капличкы, як і колиси, стережут путуючых, жебы ся іх дакій блуд не хватил. Тоту дорогу збудували Австриякы кінцьом XIX столітя, кеґ держали Галичыну і Словеньско, жебы жытелям Яслиск та околичніх сел легше было добрати ся до стациі в Лабірцю, одкале могли іти до далекого сьвіта.

Давнійше по тій і по тамтій страні Бескіда были рускы села, Лемкы в них жыли. Вшыткы бесідували по рускы, молили ся в церкви, а і споріднены были зо собов. По тій страні жыли Вархолы і Завадзкы, а по тамтій Вархоловы і Завадскы. Ходили до ся подля потребы і волі. До сусідскых стріч найчастійше доходило на кермешах і ярмаках.

Тов дорогов через сідло Бескід над Чертіжным втікал свого часу зо Словеньска Андрей Вархол з Миковы, што здезертерувал з цисарского войска. Оженил ся Юлійов з того самого села. знали ся од дітины і не было на што ждати. Він мал двадцет років, она сімнадцет. Был рік 1909. Родиче не были тому противны і выправили весіля. Іх перша дітина, дівочка Юстина, вмерла 1913 рока. А пак зачали брати молодых хлопів до войска. Мус было лишыти жену, одіти на пару років мундур, а може і піти на затрачыня, бо цисар вымышліл войну, котра неодолга превзяла ся на сьвітову. По кілкох місяцьох, кеґ тяжкы боі тримали в Бескіді і його реґімент Росиякы рознесли на багнетах, здезертерувал. Вернул ся по крыйому до Миковы, зошмарил зо ся войсковий шынель, оділ ся до сельскых лахів, посідил даякій час в скрыванці і єдной ночы рушыл через Чертіжне до Ґаліциі. Аджек то лем миля дорогы.

В Липівци од свого кровного взял урядовий документ, же він тутышній Русин і дале через рускы села дышол до Санока. Там в Жыда купил дальший урядовий папір, што зозвалял іти до Гамерикы. Мусіл лем дістати ся до Ґданьска на шыф. О роботу в Гамериці ся не боял, бо в майнах Пенсильваніі робило вельох його краянів.

Кеґ уж пришол там і дістал роботу, і минула ся тота анцикриска война, оплатил своій жені Юліі білет з Ґданьска до Гамерикы і післал лист, жебы чым скоре приходила ґу ньому. Почта доручыла лист до Миковы, а в ним мужове возваня. Пішла до панотця, а тот од буквы до буквы, што было написане, одчытал. Треба было вшелеякы документы придбати, бо донедавна по обох странах Бескіда были цисарскы Австро-Угры, а гнеска уж ту Ческословеньско, а там Польща.

Воєтила ю тота подорож в незнане, але преця як ту остати, кой Андрей там. Ани она дівка, ани вдова, а уж за рік тридцетий ся ій буде писал. Треба іти. Тлумачок на дорогу завинула до плахты, жебы на плечо зашмарити. В ним хлібчыкы, кавалец соленой солонины і пару грудок будженого овечого сыра. При серци знимка Андрея в войсковым мундурі. Рокы єй дотеперішні минули ся в Микові, а ту така дорога! До церкви пішла, Богу ся поручыла, вітця і матір попращала, черевікы на рамено зашмарила і босо до дорогы ся взяла.

Через Чертіжне, Черемху, Липовец, Яслиска ґу Рымановови... Вечер ся уж неба хватил, коли сходила зо Шклярской Горы. Заночувала в капличці пред Короликом. Капличка просторна, ґу выгоді путників, кой дака навальниця або ніч іх застане.

А пак дале, уж через польскы села і міста. Шист тыжни ішла до того Ґданьска. І лем кєд преходила через міста, боканчы обувала, а так то цілий час босо, веце як сімсто кільометрів. Бывало, добры люде змилостивили ся над єй дольом і дали заночувати в стодолі, часом дакой теплой стравы, але преці і в поли ночувала під дакым стогом ци лем кіпком сіна, і цілий час помедже чужынцями, што єй русиньску бесіду не барз тямили. Та преця дішла до того Ґданьска, одчекала пару тыжни на свою шыф і доплынула до той Гамерикы.

Змарніла за тоту подорож, збідніла страшенні, же ю Андрей мало на познал. Та найважнійше, же зас были враз, як муж і жена, на добре і на зле. Він тіж был змарнуваний. Робота в майнах Пітсбурґа перуньско тяжка была. Для такых як він і йому подібных, ци то Руснаків, ци Поляків, інчой не было.

О рік вродил ся ім перший сын, Павльо, пак о три рокы Иван і зас по трьох роках Андрей. В документах записано іх по гамерицкы: Paul, John і Andrew, а назвиско урядник записал як Warhol, так як чул. І так уж остало.

Дома бесідували по рускы, кажду неділю і свято ходили до церкви, жыли бідно, нераз барз бідно. Хто міг товды допустити мысель, же Андрийко Вархол з часом перейде до історыі штукы як Енди Воргол.

Ани Андрей, ани Юлія николи уж не одвиділи своіх рідных стран. Юлія вмерла, маючы такой осемдесят років, о піл столітя по тым, як прешла понад сімсто кільометрів, жебы нарешті по шестьох роках розлукы втулити в рамена свого Андрея.

Кєд будете в Липівци і прейдете попри руіні давного „пеґееру" – державного господарства, по дорозі до неістнуючого уж села Черемха, трафите на розлогу липу, а такой при ній капличку. Одітхнувшы в єй тени, спомнийте в мыслях про самітно промірюючу дорогы Юлію, про єй велику любов та мужніст.

Взято з книжкы:
Andrzej Potocki, *Legendy łemkowskiego Beskidu.*
Злемківщыл Петро Мурянка.

24 червця т.р. в креницкій Ґалерєі „Під Каштаном" одбыла ся промоция антологіі поетів Сандеччыны Reminiscencje poetyckie II z Galerii „Pod Kasztanem" *Są takie miejsca.* Серед 19-ерых авторів нашли ся в ній і Лемкы, з преконаня, ци лем з походжыня. Антологія ілюструвана є малюнками творців звязаных з Ґалерейом „Під Каштаном", тіж ріжноплемінных. Ниже помішаме два вершы з даной антологіі, абсолютні абстрагуючы од походжыня іх авторів.

WANDA ŁOMNICKA-DULAK

***

Poetom pogranicza

noc rozwiesza nad Beskidem
całun ciszy przetykany gwiazdami
księżyc nasłuchuje jak świerszcze
stroją skrzypce w łemkowskiej kapeli

już za chwilę
rozciągną się nuty ponad horyzont
kluczem niewidzialnych żurawi
kluczem tęsknot nienasyconych

już za chwilę
śpiew Petra doleci do Jaworzyny
zdrżą drzewa
szlochem napełni się poraniona ziemia
a rude łanie zachwytu przemkną
skrajem wieczoru zasłuchane przystaną
u wodopojów dawności

już za chwilę
mgła wtulona w szum buków
zapłacze kroplami rosy
a słowa niewypowiedziane
zakwitną wrzosem pociemniałym

aż do jutrzni
wschodzącej
w tobie
we mnie

MAŁGORZATA DZIADYK

Czasem myślę

nie mam twarzy

mój Jezusz Chrystus
wziął sznur
i jak Judasz się powiesił

Краківскій Бурсак

КРАКІВ – СТОЛИЦЯ КУЛТУРЫ НЕ ЛЕМ ПОЛЯКІВ ❁ СТУДЕНТСКА СТРАНИЧКА

Стоваришыня Лемківской Молодежы „Чуга”

В остатнім часі в медиях зробило ся голосно о „Чузі”. А вшытко то за справом двоязычных таблиц в денекотрых лемківскых селах.

Стоваришыня Лемківской Молодежы „Чуга” зареєструване єст од червця 2007 рока. Членами сут Лемкы і любителі нашой культуры, котри не скінчыли іщы 35 років. Головном цілю нашого стоваришыня єст інтеграция лемківской молодежы і спілпраца з інчыма русиньскыма і меншыновима орґанізациями.

Першом ініцятивом „Чугы” было зложыня внесків до урядів штирьох ґмін о поставліня таблиц з лемківскыма, історичнима назвами в селах де мешкат значуче чысло Лемків. Здавало ся, же мешканці тых місцевости без проблему попрут тоту думку, але як вказує приклад Білянкы кус сме ся помылили. Нихто ся не споділ, же тота справа выкличе аж тілко емоций. Шолтысови, урядникам ґорлицкой ґміны і Білянчанам, з котрима сме бесідували, думка барз ся сподабала. Вшыткы згідні твердили, же такы таблиці будут добром формом упамяатніня трагічной Акциї Вісла. Єднак в часі консультаций вказало ся, же дост велике чысло Білянчан голосувало проти тій ініцятиві. Єднак внесок остал переголосуваний. Журналістів барз заінтересувала справа двоязычных таблиц і наголоснили єй, звекшаючы скалю проблему і окрисляючы го національным конфліктом. В найближшым часі сельскы зобраня сут плянушаны в Лоси, Кункові, Новици, Ждыни, Конечній, Ґладишові, Реґетові, Ганчові, Ріпках і Бліхнарці. На жаль селяне з Бортного і Бодаків не хцут в себе лемківскых

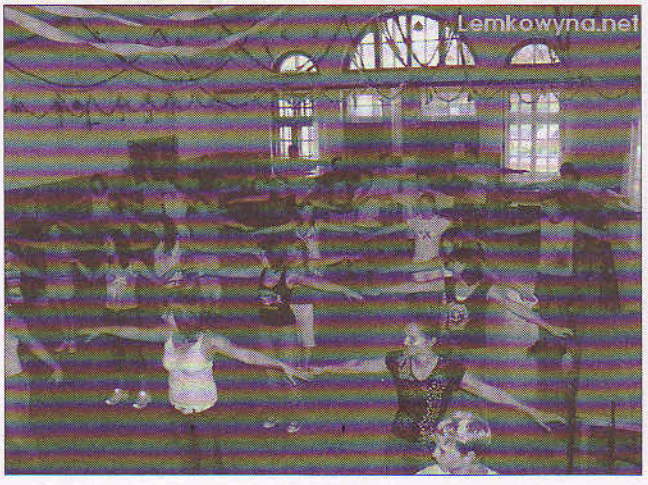

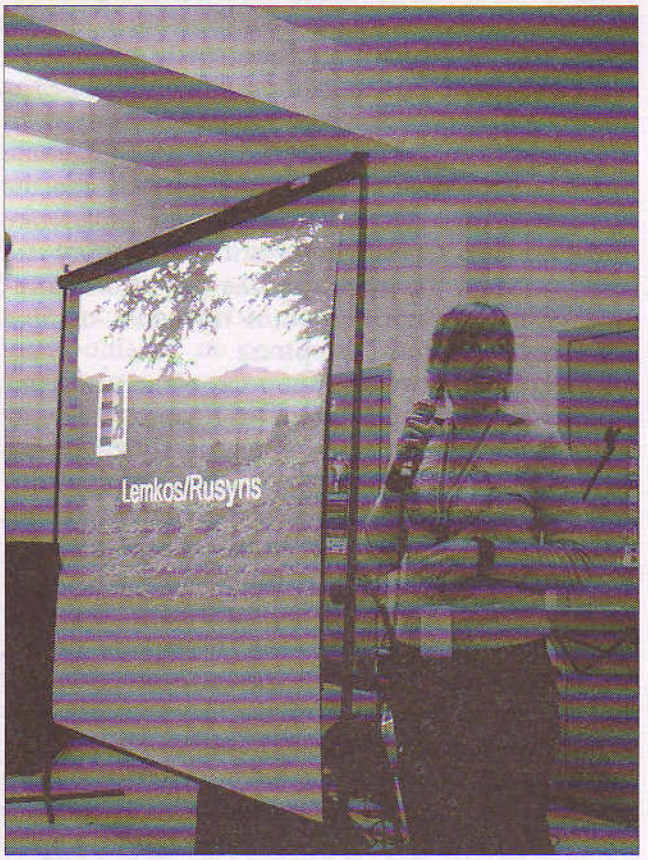

Лемкы презентуют ся для Европы (проєкт „Камелеон”).

таблиц. Барз нас тото чудує і засмучат... Прикрим фактом єст то, же сами Лемкы резыґнуют з права яке ґварантує нам устава.

Окрем „таблиц” наше стоваришыня зорґанізувало „Варштаты Співу і Танця” в Ґорлицях, Кренициі Бортным, на котрых діти і молодіж вчыли ся лемківскых співанок і основных кроків танців. Варштаты тішыли ся популярністю, прото плянуєме зорґанізувати подібни в часі найближшыж вакаций.

В серпни минулого рока Наталія Малецка і Андрий Трохановскій з нашой організациі принимали участ в выміні молодежы – проєкт „Камелеон”, організуваным през кашубскій Студентскій Клюб „Помораня”. Едукацийно-інформацийны варштаты мали на ціли активізацию молодежы в про-

Варштаты Співу і Танця в Ґорлицях (саля православной плебаніі при Церкви Св. Тройці)

блематиці звязаній з охороном культуры, DZIEDZICTWA і регіональных языків. В проєкті принимали участ ріжны європейскы меншыны: німецка з Данії, польска з Чех, фри-зыйска з Голандиі, сербо-лужыцка з Німец і німец-ка з Мадяр

Остатні дві імпрезы проходили в Кракові і были скєруваны головні до студентів і старшой молодежы. 16 лютого в Студентскым Клюбі Педагогічной Академії „Бакалаж" была забава, на котрій з поводжыньом дебіютувала театрально-кабаретова група „Сокыра". Зас в часі студентскых Ювеналий в „Певници Під Баранами" мала місце лемківска імпреза. Згідні з ювеналийовом традицийом належало ся преблечы. Найоргіналнійше облечены зостали нагороджены. Участникы той стрічы охочо принимали тіж участ в конкурсі лемківского караоке.

Як на рік істніня чысло імперез зорганізуваных през „Чугу" не єст за великє. Думам, же змінит ся тото коли поведе ся нам позыскати даякы фінансы.

Варвара Дуць

Делеґаты „Чугы" (друга і третя особа од лівой страны в першым стоячым ряді) на варштатах в Кашебіі.

Ювеналіі в выданю лемківскых студентів.

Петро Дзюбина і Наталія Малецка зо „Сокыры".

Кабарет „Сокыра". Од лівой: П. Малецкій, М. Вільчкєвіч, О. Дуць, Н. Малецка, А. Трохановскій, П. Дзюбина.

Кременецкє проголошыня русиньской молодежы

28 червця высоко в Карпатах на горі Кременец (1221 м. н.р.м.) під егідом Світовой Рады Русинів одбыла ся інтеррегіональна русиньска молодежна акция "Карпатскы Русины – єден нероздільний нарід!". Ту, на самым верху, де ся сходят просторі історичных карпаторусиньскых регіонів – Пряшівскої Руси, Лемковины і Підкарпатскої Руси, а днес ся стыкают державны границі Словациі, Польщы і Украіны, стрітили ся активісты общественных орґанізаций, студенты, выпускникы і ученикы русиньскых неділных шкіл, веце як сорок люди, котры пришли з Ужгорода, Мукачова, Іршавы, Волівця, В. Березного, Пряшова, Снины, Свидника, Меджелаборец, Братиславы, спід Кракова і інчых варошів і сел, де жыют Русины. Моложава вышла горі на Кременец під русиньскыма прапорами, трьома путичками – зо Словациі, Польщы і Украіны. Выходжыня – доста тяжкє, бо мус было іти горі піше коло 12-18 км.

На горі наша молодеж (а до того і учасникы старшой ґенерациі) дали собі одпочыти, а дале, і то на очах многых туристів з Чех, Швециі, Польщы, Словациі і ін. держав, дали імпровізуваный концерт, підчас котрого чытали вершы русиньскых поетів, співали народны співанкы. На горі мож было видіти і лавреата меженародной премії ім. А. Духновича поету Штефана Сухого, выдавателя русиньскых книг кандидата наук Валерія Падяка, журналістку Сільвію Лосінову, активісту русиньского руху у Словациі Петра Крайняка-молодшого, співака Івана Крафчыка, професора Йозефа Сіпко з Пряшівского Університету і ін.

Делеґация зо Словациі вручыла Русинам Підкарпатя прапор Европского Союза.

Почас акції молоді люде взяли ся за рукы, обы символізувати, што мы – єден нарід. Учасникы молодежной акциі ухвалили „Кременецкє проголошыня", де задекларували своє виджыня новых реалій Европы. Ту ся почасти прогололошує: „Мы – молоды Русины, Руснакы, Лемкы, привітствуєме ідею входжыня молодых центральноевропскых держав до Европской Унії, котра вызнає русиньску народніст. Мы звертаме ся до власти Украіны – вызнати в себе в державі народніст „Русин". Бо лем таку Украіну, де сут поважаны права міноритных народів, може тримати за полноправного члена Европскій Союз. Мы звертаме ся до Европской Унії – зробити вшытко можливе, обы шенґенска границя не стала ся в історіі Европы новым „берліньскым муром"! Мы, молоды Карпаторусины, взяли ся за рукы, обы выголосити своє право стрічати ся, мати спільны акциі, одвиджувати єден другого, бо мы – єден нероздільний нарід!".

Прес-центр Ужгородского Общества ім. А. Духновича

Карпатскы Русины – єден нероздільний нарід!

Проголошыня першой інтеррегіональной стрічі русинськой молодежы на горі Кременец, 28 червця 2008 рока

Карпатскы Русины – реалніст сучасной Европы. Мы – жывий нарід. Мы жыєме на своій земли – земли нашых предків. Мы (Русины, Руснакы, Лемкы) – рідны братя и сестры, хоц межедержавны кордоны, гейбы на жывым тілі, фалатуют на части наш нарід, і нашу історию, і нашу спільну долю. Дуже раз за послідні сто років мы пережыли трагічны моменты карпаторусиньскої істориі – геополітычны зміны підчас Першой Світовой Войны, выселіня нашого народа підчас варварскої операциі «Вісла", совітскій тоталітаризм, котрий запрітил и саму нашу народніст – быти Русином. Мы пережыли „берлінскы муры", котры ізолювали Підкарпатску Русь (Закарпатску област) од другых русиньскых територий, і котры ізолювали вшыткых карпатскых Русинів в так называным „социялістычным лагрі" од реалій Европского континенту, хоц од віка мы все были частьов Европы і такыма опстаєме – жыєме в єй географічным центрі.

Мы жыєме у часы новых геополітычных змін, крах тоталітаризму, возроджыня незалежных держав, творіня Европскої Уніі і єй шыріня. Карпатскы Русины Польщы, Словациі, Румуніі, Мадярщины вызнаны як нарід, они сут полноправны громадянами Европскої Уніі. Нарубы, підкарпатскы Русины в Україні, котра не є членом Европскої Уніі, уж 17 років опстают в тій державі неузнаны як нарід. А новый шенгенскій гатар, як то уж было в карпаторусинскій історіі, назад фалатує, розділює єден нарід на части.

Мы, русинська моложава, зышли ся на горі Кременец, де ся сходят гатары історичных карпаторусинськых земель – Пряшівскої Руси, Лемковины і Подкарпатскої Руси (державны границі суверенных держав Словациі, Польщы і Украіны), обы задеклярувати своє виджыня реалій Европы, котра ся шырит, і своє природнє право жыти в новій Европі як єден нероздільний нарід. Мы – молоды Русины, Руснакы, Лемкы, привітствуєме ідею входжыня молодых центральноевропскых держав до Европскої Уніі, котра вызнає русиньску народніст. Мы звертаме ся до власти Украіны – вызнати в себе в державі народніст „Русин". Бо лем таку Украіну, де сут поважаны права міноритных народів, може тримати за полноправного члена Европскій Союз. Мы звертаме ся до Европскої Уніі – зробити вшытко можливе, обы шенгенска границя не стала ся в істориі Европы новым „берліньскым муром"! Мы, молоды Карпаторусины, взяли ся за руки, обы выголосити своє право стрічати ся, мати спільны акциі, одвиджувати єден другого, бо мы – єден нероздільний нарід!

г. Кременец, 28 червця 2008 р.

Слово од лемківскої молодежы

Прекрасна то мысель, прекрасна ідея – сходити ся русиньскій молодежы на горі Кременец. Тымбарже што – як ся видит – нихто ій в тым, на стыку зъєднаной і незъєднаной Европы, не вадит. Але однісні першой уж акциі зо задуманого, річного хыбаль, циклю являт ся деякє „але".

Не высловлюєме ся што до змісту проголошеного „Проголошыня", то окрема тема, але маме застережыня што до зосинхронізуваня того же змісту з репрезентатывном реальністю. Ци не красше бы было, кєд бы сме ся зышли на Кременци, на тым чудовым, символічным місци дакус численнійше і заправды од вшыткых стран: Русины, Руснакы, Лемкы – товды вызерало бы то на поважнійшу стрічу. Не конечно одраз „проголошыньову" (чом же то одраз мусит ся штоси проголошувати), а бодай лем культурно-інтеграційно-патріотычну. Не подумайте, же деакы нашы обьєкциі родят ся лем одтале, же нас – зо Стоваришыня Лемківскої Молодежы „Чуга" – там не было. Ту абсолютні не іде о амбіциі.

Віриме, же будеме ся сходтити раз до рока на Кременци. На весело-поважно! І сигнувати евентуальны проголошыня лем в реальній приявности.

Андрий Трохановскій
Ведучий Стоваришыня Лемківскої Молодежы „Чуга"

СИМЕОН ПЫЖ

Сенатор Лажо*

З Меджелабірця не вертал єм ся желізном дорогом, лем пустил ся піше через верхы просто до Свидника. Погода тримала добра, та приємно было іти. Через Рокытовці, Гавай, Виславу і Ладомірову я добрал ся до Свидника і просто до сенатора Лажа. Мы были добрі знаємы з Прагы, бо він все, коли приіхал на засіданя Сенату, дружыл зо студентами. Кликал нас до рестеврациі, до кавярні „В Гуса", до свого готелю і бесідувал. Оповідал о своіх сенаторскых і інчых пригодах, а і радил ся, як в тій або другій справі поступити.

То был чловек з характером. Школы великой не мал, лем тоту што скінчыл на селі, але был надзвычай інтеліґентным і в жытьовых справах практычным, знал найти ся в каждій ситуациі. Ческы лідеры похоснували для свойой політыкы в Підкарпатскій Руси языковы споры медже сторонниками русского, русиньского і україньского языків, та раз Бенеш хотіл собі так з легка пожартувати і над сенатором Лажо. Стал з ним до бесіды і гварит:

— Сенатор Лажо, а якій вы: Великорус ци Малорус?

Лажо дораз порозуміл, што пан міністер го дразнит і хоче посьміяти ся над Русином, та му одповіл:

— О, пане міністер, то так є: коли я был маленькій, то я был малий Рус, а тепер уж єм выріс, то я великій Рус.

І вышло, што не Бенеш посьміял ся над сенатором Лажо, лем сенатор Лажо над міністром Бенешом.

* Текст походит з обшырных споминів С. Пыжа *Ґорлицкій бурсак*, ту наголовок подано одредакцийні.

Шеф зас штоси пригріл!

Приповідкы народів – 1 (анґлицкы)

Надія є добра на сьніданя, але марна на вечерю.

Пінязі сут добрым слугом, але злым паном.

Кєд велька буря, дуб полягне, а терстина ся похылит.

Чыстой рукы мыти не треба.

На хырбет охочого коня вшыткы кладут тягары.

Для каждой матери єй гусятко є лебедьом.

Хто платит гудакови, тот дециdує о мельодиі.

Обітниця є долгом.

Година о свитаню вартат веце, як дві пред вечером.

І добрій корові трафлят ся марне теля.

Кєд тя не стати вкусити, не вказуй зубів.

Не бреш сам, кєд тримаш пса.

Тот, хто не хце, кєд може, не буде міг, кєд буде хтіл.

Хто служыт вшыткым, тому нихто не платит.

Кого лишают прагніня, тому час гмерати.

Максим і Клим

— Климе, реч же ты своій бабі, жебы завісила фіранкы. Вчера зас єм виділ як сте ся голубили.

— О котрій?

— Та деси о пятій по полудни.

— Е, заверташ голову. О пятій мя нияк дома не было.

•

— Што ты такій розпаюджений, Максим?

— Знаш! Был єм в цирку. Крас пані носила ся на тиґрисі. Такой чысто гола, повідам ти!

— Мушу ся выбрати. Іщы єм не виділ на жыво тиґриса.

•

— Як думаш, Максим, ци моя баба мя кохат?

— Але-ж так! Чом бы-с мал быти вынятком?

•

— Марин — гварит Клим до свойой, — уж третіраз того тыжня женеш до дохторя. Ци не ганьбиш ся розберати пред ним?

— А чом? Преця то такій сам хлоп як вшыткы інчы.

•

— Максим, дай мі пятдесятку на фризієра. Буду красша.

— На ту, бабо, цілу стівку!

•

— Знаш, Климе, кєд виджу крас бабу, преокропечні жалую, же не мам да з десят років веце.

— Хтіл єс речы – меньше...

— Нім – веце, бо товды бы мі уж было вшытко єдно.

АНДРИЙ ГУЗДЕР БІЛЯНЬСКІЙ

Jardin du Luxemburg

Старункы
выдаткы
долгы ся мі сниют.

А білет на подорож
до Парыжа
уж мам куплений.

Во сні тым
презерам порожній
пулярис:

Воєчу ся престрашений –
ту были, знам,
ту были пінязі.

Деси єм полуднував
заплатити треба
в касі полуденок.

Стою в шорі
пред касом
студентской выплачарні.

Пробачте, гварю пані,
мал єм в пулярисі,
пробачте, не знам.

Не знам, най мя забиют,
де мам пінязі.
Были в пулярисі, памятам.

Понаглям вернути
куплений білет,
выплатити зіджёне.

В тым сновиджыню
Здогадуваня жыє,
же єм і скоре
мал білет
до блищачого Парыжа.

Ачий ся з того сну
ниґда не пребуджу.
Остану во фантазийным
путуваню.

І пішол єм до заграды
до люксембурґского парку,
де мі найтуньше,
де птахів сьпів розумію.

Не до Cafe de la Paix
в пышні прибраным
Парыжы.

З языка бачваньскых Руснаків
злемківщыл Петро Мурянка

Послухайте вшыткы люде
лемківского роду —
хто в тым краю рідным, бідным
каламутит воду.
Послухайте, може ся вам
придаст тото в біді,
може навчыт шанувати
братів і сусідів.

(Амроз)

Місце для рефлексий

Выслал мейля Кєселиця – він ту, горі, контакт з Ендім має, та тым способом ся покус знаме – жебы сме ся стрітили на Ватрі. Йому зза Бескіда недалечко, шувні ближе як мі одтале, але я преці, як знате, не такы дорогы сходил.

І пішол бы-м, вера, же бы-м пішол. Бо чул єм, Енді мі повідал (він мя ту анґлицкого вчыт), же Кєселиця шумний хлоп, же позберал шытко што во сьвіті о ним повіджено, написано, награно. І гварил мі – най іду, кєд можу, я єден лем одтале можу, же го такой од него красні поздравлю. Та і же му такой розповім як ся нам ту жыє, жебы мал Кєселиця о ним не лем тото зо землі.

Пішол бы-м, вера, же бы-м пішол! Я рад ходити. Та видите, же черевік не мам. Дахто мі надопне підкутым боканчом на нагніток. І што товды буде?! ***(пт)***

W NUMERZE:

str. 2 – prezentacja numeru;
str. 3 – *Nowiny - nie nowiny, nie tylko z Łemkowyny* – z życia łemkowskiego/rusińskiego kręgu kulturowego;
str. 4 – *Z dostępnej prasy, z komentarzem i bez*;
str. 6 – *Zapachło woskiem* (Halina Małecka) – reportaż z warsztatów w Ruskiej Bursie;
str. 7 – *I zmartwychwstała łemkowska pisanka* (Marija Proć) – reportaż z Ukrainy;
str. 7 – *Wielkanoc* (Jewa Młynaryk-Hyra) – wiersz;
str. 8 – *Łemkowyna w sercu jej* (Marija Mahuń) – słowo o twórczości Marii Janko;
str. 10 – *Patriotka Łemkowyny* (Petro Kohut) – reportaż o pochówku Żanet Fuczyly;
str. 11 – *Łemkowyna i sprawy nie tylko łemkowskie 1996* (Bohdan Horbal) – reportaż, kontynuacja;
str. 12 – *V Biennale odswiętowaliśmy* (Petro Trochanowskij) – reportaż z Krynicy;
str. 17 – *Czmel. Tu zostaniemy na długie lata* (Łuka Suk) – wspomnienia, kontynuacja;
str. 19 – *Ród, Dola, Dziedzictwo* (Iryna Hardy-Kowaczewycz) – wiersze;
str. 20 – *Julia i Andrej* (Andrzej Potocki) – legenda;
str. 21 – *[Poetom pogranicza]* (Wanda Łomnicka-Dulak); *Czasem myślę* (Małgorzta Dziadyk) – wiersze;
str. 22 – *Stowarzyszenie Młodzieży Łemkowskiej „Czuha"* (Warwara Duć) – informacja o działalności;
str. 24 – *Krzemieniecki manifest młodziezy rusińskiej* (Pres-centr Užhorodskoho Obscestva im. A. Duchnovyca) – reportaż;
str. 25 – *Karpaccy Rusini – jeden niepodzielny naród* (j.w.); *Słowo od łemkowskiej młodzieży* (Andryj Trochanowskij) – refleksje;
str. 26 – *Senator Łażo* (Symeon Pyż) – fragment wspomnień; *Przysłowia narodów (angielskie)*; *Maksym i Kłym* – dowcipy;
str. 27 – *Jardin du Luxemburg* (Andryj Huzder Bilańskij) – wiersz; *Miejsce na refleksje* (pt).

Na pierwszej stronie okładki: *Krynickie Biennale*, foto: Piotr Basałyga;

Na ostatniej stronie okładki: *Fotoreportaż z V Biennale KŁ/R*, foto: Piotr Basałyga

„B E S I D A" - dwumiesięcznik Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków ♦ Redaguje zespół: Piotr Basałyga, Helena Duć-Fajfer, Andrzej Kopcza, Damian Trochanowski - redaktor naczelny, Piotr Trochanowski ♦ Adres redakcji: 33-380 Krynica Zdrój, skr. poczt. 83; e-mail: besida@gmail.com ♦ Kolportaż: Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków, 59-204 Legnica 6, ul. Zofii Kossak 6 (internetowa strona: http://www.stowarzyszenielemkow.pl) - na ten adres należy składać zamówienia na prenumeratę ♦ cena pojedynczego egzemplarza – 3,50 zł,- plus opłata za przesyłkę. Przedpłata na prenumeratę roczną, z kosztami przesyłki - 33,00 zł. Konto: PEKAO SA o/Legnica 03 1240 1473 1111 0000 2521 9690 z dopiskiem: Na prenumeratę „Besidy"

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów. Poglądy redakcji nie zawsze są zbieżne z poglądami autorów artykułów.

Numer wydano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

Walter Maksimovich
Digitally signed by Walter Maksimovich
DN: cn=Walter Maksimovich, o=www.lemko.org, ou, email=walter@lemko.org, c=US
Date: 2010.03.03 10:57:29 -05'00'

Со святыми упокой, Господи,
раба Твоєго Епифана...

Пришли мы
поклонити ся Тобі...

...побесідувати
з Тобом...

...і зложыти квітя жыве.

Прошу!
Што Пані
собі жычат?

Najechali Rusini!

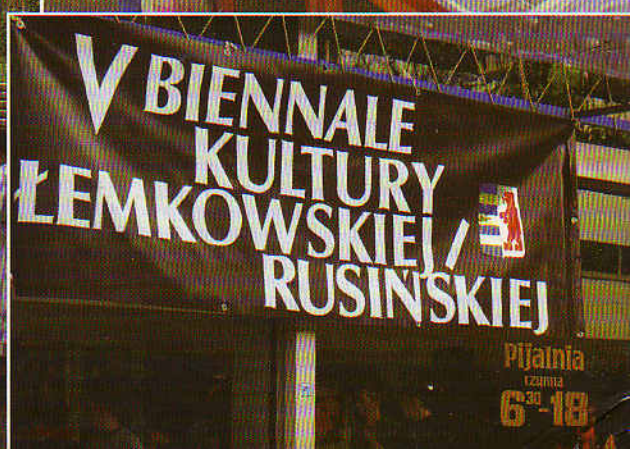
V BIENNALE
KULTURY
ŁEMKOWSKIEJ /
RUSIŃSKIEJ
Pijalnia
czynna
6:30 - 18